

TURKSOY

Doğumunun 300. Yılında
Mahtumkulu Firaki

Magtymguly Pyragynyň
doglan gününüň 300 ýyllygyna

- ▶ TÜRKSOY Nevruz Etkinlikleri
- ▶ TÜRKSOY Ressamlar Buluşmaları
- ▶ TÜRKSOY Fotoğrafçılar Buluşmaları
- ▶ TÜRKSOY Opera Günleri
- ▶ TÜRKSOY Basın Ödülleri

- ▶ Nowruz bayramynyň belenilmegi
- ▶ TÜRKSOY-iň suratkeşleri
- ▶ TÜRKSOY-iň suratkeşleriň öredijilik duşuşygy
- ▶ TÜRKSOY-iň opera festiwalý
- ▶ TÜRKSOY-iň köpçülikleýin habar beriş serişdeleri ugryndaky baýraklar

TÜRKSOY GELENEKSEL
ETKİNLİKLERİ İLE
TÜRK DÜNYASI
KÜLTÜR VE SANATINI
GENİŞ KİTLELERE
ULAŞTIRIYOR

TÜRKSOY TARAPYNDAN
GEÇİRİLÝÄN ÄHLI ÇÄRELER
TÜRKI HALKLARYŇ
MEDENİYETİŇ
WE SUNGATYŇ ARASYNDAKY
KÖPRI BOLMAGYNA
GÖNÜKDİRİLEN

TÜRKSOY
ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF TÜRKIC CULTURE

turksoy@turksoy.org • www.turksoy.org

Ferit Recai Ertuğrul Caddesi No. 8
Or-an ANKARA / TÜRKİYE

TURKSOY

ISSN: 1302-6569

Sayı: 71 • 2024
Türkmenistan Özel Sayısı
Yaygın Süreli Yayın,
Üç ayda bir yayımlanır.

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI Adına
Sultan RAEV

Editör:
Doç. Dr. Kemal GÖZ

Yayın Kurulu:
Elçin GAFARLI
Sancar MÜLAZIMOĞLU
Dr. Timur B. DAVLETOV
Güler FEDAİ
Yasemin VAUDABLE
M. Volkan YEŞİLAY

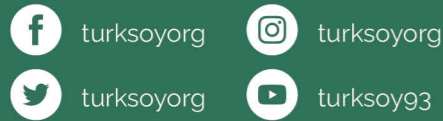
Tasarım:
Ezgi ZORLU

Türkçe Son Okuma:
Sehel KARŞILAYAN

Dergi Baskı:
SALMAT BASIM YAYINCILIK AMBALAJ
SANAYİ TİCARET LTD.ŞTİ
Adres : Sebze Bahçeleri Cad.
Arpacıoğlu İş Hanı No:95/1 İskitler - Ankara
Tel: +90 312 341 10 24 - Fax: 0312 341 30 50

Dergi Yönetim Yeri ve Adresi:
Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
Ferit Recai Ertuğrul Caddesi No. 8
Oran 06450, ANKARA / TÜRKİYE

Telefon: +90 312 491 01 00 pbx
Faks: +90 312 491 01 11
www.turksoy.org.tr

www.turksoy.org

İÇİNDEKİLER

- 4 GENEL SEKRETER'DEN
- 6 ATAGELDİ ŞAMYRADOW:
TÜRKMENİSTAN
BİLEN TÜRKSOY-
YŇ DOSTLUKLY
HYZMATDAŞLYGYNYŇ
ŞÖHRATLY WAKALARY
- 10 DÖRTGULI RECEPOV:
BEYAZ BUĞDAYIN
ANAVATANI-
TARİHİ ANEV TOPRAKLARI
- 14 TÜRK DÜNYASI,
KÜLTÜREL
KODLARIMIZ VE
MAHTUMKULU
- 30 TÜRK DÜNYASININ
KÜLTÜR
MERKEZLERİNDEN
BİRİ OLARAK
ANEV ŞEHİRİ

MAHTUMKULU FİRÂKÎ'NİN
DİVAN'I ÜZERİNE
DÜŞÜNCELER

36

KADİM TÜRK KÜLTÜRÜNÜN
MERKEZİ ANAV

42

AHDE VEFANIN
CİSMANİLEŞTİĞİ BÜYÜK
ŞAİR MAHTUMKULU FİRAKİ

50

MAHTUMKULU FİRAKİ'NİN
FİRAKLARI

54

YERLEŞİK KÜLTÜRÜN
İLKLERİNDEN ANEV ŞEHİRİ

58

TÜRKMEN SÖZ USTASI
MAHTUMKULU'NUN "SÖZ
PAZARI"NA ZİYARET

70

TÜRKSOY GENEL SEKRETERİ
SULTAN RAEV İLE
TÜRKSOY'U KONUŞTUK

78

AKYLDARYŇ NAKYLA
ÖWRÜLEN SETİRLERİ

82

MAGTYMGULY WE
OGUZNAMAÇYLYK DÄBİ

88

MAGTYMGULY PYRAGY SAZ
SUNGATYNA GÖZLİ ÇEŞME

102

SUNGAT – DOSTLUGYŇ WE
DOGANLYGYŇ KÖPRÜSİDİR!

106

TARYHA ÝAZYLAN ÄNEW
BOZULMAZ

112

BITARAP TÜRKMENİSTANYŇ
DIPLOMATIÝASY WE
MAGTYMGULY PYRAGYNYŇ
PARAHATÇYLYK TAGLYMATY

Magtymguly Pyragynyň doglan
gününiň 300 ýyllygyna

BITARAP TÜRKMENISTANYŇ DIPLOMATIÝASY WE MAGTYMGULY PYRAGYNYŇ PARAHATÇYLYK TAGLYMATY

Begenç METLIYEV*

Globallaşýan dünýä syýasatynda ählumumy howpsuzlygy, parahatçylygy we durnukly ösüşi üpjün etmek halkara gün tertibiniň esasy meseleleriň biridir. Şol wezipeleri amala aşyrmakda her bir döwletiň alyp barýan daşary syýasatyna möhüm orun degişlidir. Türkmenistan garaşsyzlygynyň ilkinji günlerinden daşary syýasy ugrunda hoşniýetli goňsuçylyk, «açyk gapylar», goňsy döwletleriň içerki işlerine goşulmazlyk, birek-birek bilen özara bähbitli hyzmatdaşlyk ýaly halkara gatnaşyklarynda ykrar edilen bitaraplyk syýasatynyň binýatlyk ýörelgesini saýlap aldy. Türkmenistanyň hemişelik bitarap döwlet hökmünde Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan ykrar edilmegi we bu derejäniň ýörite Rezolýusiýa bilen iki gezek tassyklanmagy halkara gatnaşyklaryň we diplomatiýanyň taryhynda deňsiz-taýsyz wakadyr. Türkmenistanyň Prezidenti Serdar Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda ýurduň alyp barýan parahatsöýüjilikli daşary syýasaty barha işeň häsiýete eýe bolýar we täze sepgitlere ýetýär. Munuň aýdyň mysallaryny Türkmenistanyň dünýä döwletleri, halkara guramalary, ilkinji nobatda, goňsy ýurtlar bilen dostlukly, deňhukukly we özara bähbitli gatnaşyklaryň ösüşinde görmek bolýar. Häzirk zamanyň möhüm wezipeleriniň oňyn çözülmegine jogap berýän, halkara başlangyçlaryň dünýä derejesinde goldaw tapmagy we olaryň ulgamlayyn esasynda durmuşa geçirilmegi Türkmenistanyň dünýä we sebit syýasatyndaky ähmiýetli ornuny has-da berkidýär.

Türkmenistanyň daşary syýasatynda we halkara gatnaşyklary ulgamynda medeniýet, edebiyat, sungat, ylym, bilim we başga çäklerdäki hyzmatdaşlyk möhüm orun tutýar. Medeni aragatnaşyklar ýa-da esasy wezipesi döwletara gatnaşyklaryny pugtalandyrmak, durmuş-medeni hyzmatdaşlygy ýokarlandyrmak, döwletiň milli bähbitlerini öňe sürmek, onuň milli howpsuzlygyny üpjün etmek bolup durýan medeni diplomatiýa halklaryň we ýurtlaryň arasynda özara ynam we düşünişmek ýagdaýyny döretmegiň we ösdürmegiň, halklaryň ruhy taýdan özara baýlaşmagynyň täsirli serişdesi bolup durýar. Hut şonuň üçin hem, Türkmenistan türkmen halkynyň medeni mirasynyň dünýäde

Türkmenistanyň daşary syýasatynda we halkara gatnaşyklary ulgamynda medeniýet, edebiyat, sungat, ylym, bilim we başga çäklerdäki hyzmatdaşlyk möhüm orun tutýar.

wagyz edilmegine, döwletara we halkara medeni-ylmy gatnaşyklaryň ýola goýulmagyna we ösdürilmegine aýratyn ähmiýet berýär. Medeni diplomatiýa ählumumy parahatçylygyň, abadancylygyň we ösüşiň bähbidine netijeli halkara hyzmatdaşlygyny ösdürmegi ugur edinyän türkmen döwletiniň daşary syýasy strategiýasyny amala aşyrmagyň möhüm şertidir.

Bu babatda, Türkmenistanyň Prezidenti Serdar Berdimuhamedowyň tagallalary bilen, dördüjiligi adamzat gymmatlyklarynyň iň belent derejesinde saýylyan Gündogaryň beýik akyldarlary Magtymguly Pyragynyň çuňňur pähim-paýhasa ýugrulan ylmy-filosofiki we ededi-çeper mirasyny öwrenmekligiň giň halkara jemgyýetçiligi derejesine eýe bolmagy hem üns bererlikdir.

Türkmen halkynyň Milli Lideri, Türkmenistanyň Halk maslahatynyň başlygy Gurbanguly Berdimuhamedowyň nygtaýşy ýaly, «Ata-babalarymyz tarapyndan münýýlyklaryň dowamynda toplanan medeni mirasymyzy düýpli öwrenmek boýunça geçirilýän işler örän wajypdyr. Bütindünýä ady dolan Gündogaryň akyldar şahyry, türkmen nusgawy edebiyatynyň düýbünü tutujy Magtymgulynyň dördüjiligi şol medeni mirasynyň merjenidir»

Mälim bolşy ýaly, Türkmenistan tarapyndan 2024-nji ýylda Magtymguly Pyragynyň 300 ýyllygy halkara derejesinde bellenilýär we şanly senä bagyşlanan çäreler giňden ýaýbaňlandyrylýar. Türkmenistanda 2024-nji ýyl "Pähim-paýhas ummany Magtymguly Pyragy" ýyly diýlip yglan edildi.

* Türkmenistan Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Rektör Yardımcısı, Tarih Bilimleri Doktoru.

Türki medeniyetiniň halkara guramasynyň - TÜRK-SOÝ-nyň medeniyet ministrleriniň hemişelik geňeşiniň 2022-nji ýylyň noýabrynda Türkiýäniň Bursa şäherinde geçirilen 39-njy mejlisinde gurama tarapyndan 2024-nji ýyl "Türki dünýäniň beýik şahyry we akyldary Magtymguly Pyragy ýyly" diýlip we Änew şäheri 2024-nji ýylda "Türki dünýäniň medeni paytagty" diýlip yglan edildi.

Magtymguly Pyragynyň gollýazmalar toplumynyň ÝUNESKO-nyň Ýerine ýetiriji geňeşiniň 2023-nji ýylyň 24-nji maýynda geçirilen 216-njy mejlisinde ÝUNESKO-nyň «Dünýäniň hakydasy» maksatnamasynyň halkara sanawyna we Magtymguly Pyragynyň doglan gününüň 300 ýyllygynyň ÝUNESKO-nyň 2024-2025-nji ýyllarda bilelikde belenilip geçilýän şanly seneleriň sanawyna girizilmegi, Özbegistan Respublikasynyň Prezidenti Şawkat Mirziýoýewiň 2024-nji ýylyň 19-njy fewralynda «Beýik türkmen şahyry we akyldary Magtymguly Pyragynyň doglan gününüň 300 ýyllygyny giňişleýin belläp geçmek hakynda» Karara gol çekmegi akyldar şahyryň döredijiligine dünýä halklarynyň uly sarpa goýýanlygynyň aýdyň subutnamasyna öwürüldi.

Magtymguly Pyragynyň ynsanperwerlik taglymaty halkyň döwletliligi we garaşsyzlygy, nesilleriň bagtly geljegi bilen ynsyşykly baglanyşyklydyr. Akyldar şahyryň edebi mirasyny dünýä derejesinde öwrenmek hem-de wagyz etmek maksady bilen 2024-nji ýylda halkara guramalary bilen hyzmatdaşlykda ýokary derejeli halkara çäreleri geçirmäge görülyän taýýarlyk filosofiyň edebi mirasyny dünýä derejesinde öwrenmek we ýaýbaňlandyrmak babatyndaky işleriň anyk mysalydyr.

Döredijiligi adamzat gymmatlyklarynyň iň belent derejesinde saýlyan beýik akyldarlar Magtymguly Pyragynyň çuňňur pähim-paýhasa ýugrulan ylmy-filosofiki we edebi-çeper mirasyny öwrenmekligiň giň halkara jemgyýetçiligi derejesine eýe bolmagy aýratyn üns bererlikdir. Sebäbi akyldaryň döredijiligi tutuş adamzat siwilizasiýasynyň parasatlylyk we pikir-paýhas gaznasynda saldamly orny eýeleýän gymmatly hazynadyr.

Magtymgulynyň dürli halklaryň dillerine terjime edilen goşgulary dünýäniň ähli künjeginde ýaşan adamlaryň kalplarynda öçmejek yz goýýar.

Russiýa Federasiýasynda, Türkiýede, Eýranda, Özbegistanda, Ukrainada we beýleki ýurtlarda türkmeniň beýik nusgawy şahyrynyň hormatyna ýadygärlikler dikildi.

Türkmen halkynyň Milli Lideri, Gurbanguly Berdimuhamedowyň nygtaýşy ýaly: «Magtymguly Pyragy özüniň ynsanperwer garaýyşlary bilen ynsan kowmuna elmydama kämilliğiň, bütin adamzada söýginiň, ählumumy sazlaşygyň dogry ýoluny salgy berýär. Beýik şahyryň akyly gämisine atlanyp, pikir ummanynda ýüzeniňde, Magtymguly Pyragynyň beýik ynsandygyna göz ýetirýärsiň». Türkmen halkynyň belent we geljege ymtylýan çuňňur ynama gaplanan berk binýatly ruhunyň, sarsmaz watansöýüjiligiň we parahat-söýüjiligiň waspçysy bolan ynsanperwer şahyr Magtymguly özüniň döredijiliginde baky adamzat gymmatlyklaryny beýan etmek bilen, olaryň hiç haçan hem öçmejek many-mazmunyny edebi kelamyň altyn sahypalarynda miras goýupdyr. Magtymguly Pyragynyň goşgulary gözellige, sazlaşyga, ýagşylyga we bagta, Ýer ýüzünde parahatçylyga tarap ynsan ymtlyşsyny şöhlendirýär. Olaryň aýdyň şöhlelenmesi bu gün Türkmenistanyň parahatsöýüjilikli we hoşniýetli daşary syýasatynda we dostlukly halkara gatnaşyklarynda öz beýany tapýar.

Dünýä alymlary Magtymgulynyň döredijiligini Jemşidiň jamyna meňzedipdirler. Munuň esasy subutnamasy hem Magtymgulynyň şygryýet genji-hazynasydyr. Magtymgulynyň döredijiliginiň gymmaty – onuň halklygyndadyr we adamzat gymmatlygyny ileri tutmagydyr. Şygryýeti bir hala meňzetsek, Magtymgulynyň döredijiligi onuň dürli nagyşly çitimi bolup, Garaşsyz Watan we Halk temasy onuň düýp mazmunydyr.

Türkmen halkynyň döwlet gurujylyk pähim-paýhasyndan, onuň telim asyrylyk döp-dessurlaryndan syzylyp çykýan milli tejribesiniň, başgaça aýdanymyzda, halkyň ynsanperwerliginiň we ahlaklylygynyň köpasyrlyk filosofiyasynyň esasynda işjeň durmuşa geçirilýän hemişelik Bitaraplyk syýasaty bu gün dünýäde giň goldawa eýe bolýar. Türkmen halkynyň Milli Lideri Gurbanguly Berdimuhamedowyň nygtaýşy ýaly, «Bitarap Türkmenistan üçin parahatçylygyň we howpsuzlygyň esasynda dur-

nuklylygy, ynanyşmagy hem-de halkara gatnaşyklarda aýanlygy üpjün etmek daşary syýasatyň iň ýokary ileri tutulýan ugry bolup durýar».

Öz halkyny birleşdirmek – bir döwlete gulluk etmek ideýasy Magtymgulynyň birnäçe eserlerinde aýk beýan edilýär. Şahyryň «Bäşimiz» diýen eserini okanyňda, onuň türkmen tirelerini birleşdirmek baradaky watançylyk ideýalarynyň sosial-syýasy manysyna anyk düşüňärsiň.

Türkmenler baglasa bir ýere bili,

Gurudar Gulzumy, derýaýy – Nili.

Teke, ýomut, gökleň, ýazyr, alili...

Bir döwlete gulluk etsek başimiz.

Bu setirleri öz watanyny çuňňur kalbyndan söýýän, halkynyň güýjüne buýsanýan we ynanyan, onuň sarpasyny belent saklaýan şahyr ýazyp biler. Dagynyk tireleriň başyny jemläp, bitewi bir türkmen döwletini döretmek ýaly pikiri şol wagtlarda ýöreden adam, elbetde, hemmetaraplaýyn beýik adamdyr. Muny bize taryh görkezýär.

Türkmenistanyň hormatly Prezidenti Serdar Berdimuhamedowyň nygtaýşy ýaly: «Medeni baýlyklar, milli ýörelgeler halklary birek-birek bilen ýakynlaşdyr- ýan gymmatlyklardyr. Şu nukdaýnazardan, türkmen halky hem parahatçylygy, dostlugy we agzybirligi ündeýän milli ýörelgelerini döredipdir. Şahyryň eserleri- ne siňdiren berkarar ýurt gurmak, haýyr-sahawatlylyk, edep-ekram, sylag-hormat, sahylyk, myhmansöýerlik, agzybirlik baradaky filosofik pikirleri, ynsanperwer garaýyşlary, şahyran öwüt-ündewleri biziň milletimiziň müdimi ýörelge edinen durmuş mekdebidir».

Mälim bolşy ýaly, türkmen halkynyň pähim-paýhasyndan, onuň köpasyrlyk döp-dessurlaryndan, başgaça aýdanymyzda, halkyň ynsanperwerliginiň we ahlaklylygynyň köpasyrlyk filosofiyasından gözbaş alýan ýörelgeler Türkmenistanyň alyp barýan içeri hem-de daşary syýasatynyň özenini tutýar. Türkmenistanyň hormatly Prezidenti Serdar Berdimuhamedowyň baştutanlygynda Türkmenistan halkara gatnaşyklarynda çuňňur

oýlanyşykly we maksadaokgunly daşary-syýasy işini üstünlikli amala aşyrýar. Şu mynasybetli, milli ösüş maksatnamalarynyň üstünlikli amala aşyrylmagy, özara bähbitli hyzmatdaşlygynyň ähli ugurlary boýunça netijeli gatnaşyklaryň giňelmegi üçin oňaýly daşary-syýasy şertler döredilýär. Olar Türkmenistanyň Prezidentiniň öňe sürýän häzirk zamanyň derwayys meseleleriniň çözülmeginiň, Ýer ýüzünde özara düşünişmegiň we ynanyşmagyň emele gelmeginiň we goldanylmagynyň, ählumumy ösüşi üpjün etmegiň hatyrasyna alnyp barylýan özara hereketleriň giňelmegini nazarlaýan halkara başlangyçlarynyň durmuşa geçirilmeginde öz beýany tapýar. Bu möhüm başlangyçlaryň iş ýüzünde amala aşyrylmagy Türkmenistanyň daşary syýasatynyň esasy maksatlary hökmünde kesgittenendir.

Türkmenistan hemişelik Bitaraplyk derejesine esaslanyp, dünýä döwletleri hem-de halkara guramalary bilen ýakyn gatnaşyklaryny yzygiderli berkidýär we Ýer ýüzünde parahatçylygy üpjün etmek boýunça tagallalaryny gaýgymaýar. Bu özboluşly hukuk derejesine eýerip, Türkmenistan Bitaraplygynyň halkara hukugynyň, diplomatiýanyň, parahatçylyk dörediji dialogynyň hem-de öňüni alyş diplomatiýasynyň durmuşa geçirilmeginiň netijeli guruly bolup biljekdigini iş ýüzünde subut etdi. Türkmenistan soňky birnäçe ýylda BMG-niň Baş Assambleýasynyň ähli ölçeplerde durnukly ösüşiň pugtalandyrylmagyna çagyrylan Kararnamalarynyň ençemesiniň önbaşçysy we awtoradaşy bolup çykyş etdi. Bu ýerde dürli ýyllarda kabul edilen ähmiýetli çözgütleri ýatlamak hem ýerliklidir. Hususan-da, häzirk wa-

gtda Türkmenistanyň howpsuzlygynyň bitewüligi we bölünmezligi hakynda Konsepsiyanyň işlenilmeginiň möhümligi; ähli halkara meseleler çözümlenende syýasy-diplomatik serişdeleri ulanmak baradaky Jarnamany işläp taýýarlamak; Merkezi Aziýa sebitinde asudalygy üpjün etmek boýunça hemişelik hereket edýän Parahatçylyk we hyzmatdaşlyk forumyny döretmek; Owganystandaky ýagdaýyň parahatçylykly, syýasy ýollar arkaly durnuklaşdyrylmagyna we bu goňşy ýurduň durmuş-ykdysady taýdan dikeldilmegine ýardam bermek; dünýäde energetika howpsuzlygyny üpjün etmek; döwrebap we howpsuz halkara ulag düzümini döretmek bilen bagly meseleleri ara alyp maslahatlaşmak; BMG-niň Çölleşmä garşy göreşmek hakyndaky Konwensiyasyna girýän ýurtlaryň ýokary derejeli duşuşygyny geçirmek; Merkezi Aziýada we Hazar sebitlerinde howanyň üýtgemegi bilen bagly tehnologiýalar boýunça Sebitleýin merkezi döretmek ýaly sebitleýin we ählumumy ähmiýetli möhüm meseleler boýunça gymmatly başlangyçlaryň ähmiýeti yzygiderli artýar. Bu we beýleki daşary-syýasy başlangyçlar şu günki gün tutuş adamzadyň önünde durýan möhüm meseleleriň çözgüdine özleriniň barhasaldamly goşant bolup durýarlar. Hut şonuň üçin hem Türkmenistanyň başlangyçlary we teklipleri dünýä bileleşiginiň ýokary bahasyna we giň goldawyna mynasyp bolýarlar. Şeýlelik-de, Türkmen halkynyň ykbalyny önünden gören Magtymguly Pyragynyň Garaşsyz we berkarar döwlet, ynsanperwerlik, adalatlylyk, parahatçylyk, hoşniýetlilik baradaky arzuwlarydyr gymmatly ündewleriniň bu Garaşsyz, baky Bitarap Türkmenistanyň alyp barýan döwlet syýasatynyň esaslaryny düzýändigini görmek bolýar.

Türkmen halkynyň Milli Lideri, Türkmenistanyň Halk maslahatynyň başlygy Gurbanguly Berdimuhamedowyň başda durmagy bilen Aşgabadyň günorta böleginde Köpetdagynyň dag etegindäki ajaýyp künjekde döredilýän we dabaraly açylmagyna garaşylýan Magtymguly Pyragy medeni-seýilgäh toplumy we toplumyň çäklerinde oturdylyjak daşary ýurtlaryň nusgawy şahyrlarynyň we akyldarlarynyň heykelleri Magtymguly Pyragynyň parasatly goşgularynda wasp edilýän halk-

laryň dost-doganlygynyň, hoşniýetli goňsuçlygynyň aýdyň beýanydyr.

Ähli ildeşlerimiz tarapyndan uly ruhubelentlik bilen kabul edilen we daşary ýurtlarda-da oňyn seslenme döreden Türkmen halkynyň Milli Lideri, Türkmenistanyň Halk maslahatynyň başlygy Gurbanguly Berdimuhamedowyň beýik şahyra bagyşlap ýazan "Pähim-paýhas ummany Magtymguly Pyragy" atly ajaýyp goşgusy Beýik şahyra sözden dikilen heykeldir.

Mälim bolşy ýaly, Türkmenistanyň hormatly Prezidenti Serdar Berdimuhamedow Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň 78-nji mejlisindäki taryhy çykyşynda Magtymgulynyň «Adamzat» atly goşgusyndan "Ýatsa-tursa hyýalyndan çykarmaz, Kaýsy işe maýyl bolsa adamzat" diýen çuň manyly setirleri okady we olaryň parahatçylygynyň, adalatlylygynyň, ösüşiň maksatlaryna gönükdirilen işlerde aýdyň ýörelge bolmagyny arzuw etdi.

Şeýlelik-de, Türkmenistanyň hormatly Prezidenti Serdar Berdimuhamedowyň we Türkmen halkynyň Milli Lideri, Türkmenistanyň Halk maslahatynyň başlygy Gurbanguly Berdimuhamedowyň amal eden bu eşretli durmuşy Magtymguly Pyragynyň arzuw eden zamanasydyr. Magtymguly Pyragynyň doglan gününüň 300 ýyllygyna bagyşlanan baýramçylyk dabaralary türkmen halkynyň gudratly senetkari we beýik söz ussady Magtymgulynyň edebi mirasyna goýulýan uly hormatdan, sarpadan nyşandyr.

Mahtumkulu Firaki'nin 300. Yıldönümüne

BAĞIMSIZ TÜRKMENİSTAN'IN DİPLOMASİSİ VE MAHTUMKULU FİRAKİ'NİN BARIŞ İLKESİ

Küreselleşen dünya siyasetinde küresel güvenliğin, barışın ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması uluslararası gündemin temel sorunlarından biridir. Bu görevlerin yerine getirilmesinde her devletin dış politikası önemli bir rol oynamaktadır. Türkmenistan, bağımsızlığının ilk günlerinden bu

yana dış politika alanında iyi komşuluk "Açık Kapılar" komşu devletlerin iç işlerine karışmama ve karşılıklı çıkarlara dayalı iş birliği gibi uluslararası ilişkilerde tanınan "tarafsızlık" politikasının temel ilkelerini seçmiştir. Türkmenistan'ın Birleşmiş Milletler tarafından "daimi tarafsız" bir devlet olarak tanınması ve bu statünün özel bir kararla iki kez onaylanması, uluslararası ilişkiler ve diplomasi tarihinde daha önce yaşanmamış bir durumdur. Türkmenistan Devlet Başkanı Serdar Berdimuhamedov'un önderliğinde ülkenin barış yanlısı dış politikası giderek aktif hâle gelmekte ve yeni boyutlara ulaşmaktadır. Türkmenistan'ın dünya devletleri ve uluslararası kuruluşlar arasında, özellikle komşu ülkelerle dostane, eşit ve karşılıklı menfaate dayalı ilişkilerin geliştirilmesi bunun en önemli örnekleridir. Günümüzün önemli görevlerinin olumlu çözümüne yanıt veren, küresel düzeyde destek bulan ve sistematik olarak hayata geçirilen uluslararası girişimler, Türkmenistan'ın dünya ve bölge siyasetindeki önemli konumunu daha da güçlendirmektedir.

Kültür, edebiyat, sanat, bilim, eğitim ve diğer alanlardaki iş birliği, Türkmenistan'ın dış politikasında ve uluslararası ilişkilerinde önemli role sahiptir. Temel amacı kültürel veya ülkeler arasındaki ilişkileri güçlendirmek, sosyo-kültürel iş birliğini artırmak, devletin ulusal çıkarlarını geliştirmek ve ulusal güvenliğini sağlamak olan kültürel diplomasi, millet ve ülkeler arasında karşılıklı güven ve anlayış durumunun yaratılması ve geliştirilmesi, halkların manevi anlamda zenginleşmesi için etkili bir unsurdur. Bu nedenle Türkmenistan, Türkmen halkının kültürel mirasının dünyada tanıtılmasına, ülkeler arasında ve uluslararası kültürel-bilimsel ilişkilerin kurulmasına ve geliştirilmesine büyük önem vermektedir. Kültürel diplomasi, küresel barış, refah ve kalkınma yararına etkili uluslararası iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan Türkmen devletinin dış politika stratejisinin uygulanmasının önemli bir koşuludur.

Bu bağlamda, Türkmenistan Devlet Başkanı Serdar Berdimuhamedov'un çabaları sayesinde eserleri insani değerlerin en üst düzeyinde olarak kabul edilen Doğu'nun büyük düşünürü Mahtumkulu Firaki'nin irfan dolu bilimsel-felsefi ve sanatsal mirasının araştırılmasının uluslararası düzeyde

Kültür, edebiyat, sanat, bilim, eğitim ve diğer alanlardaki iş birliği, Türkmenistan'ın dış politikasında ve uluslararası ilişkilerinde önemli role sahiptir.

daha geniş yerlere ulaşması ayrı bir önem taşımaktadır.

Türkmen halkının Millî Lideri, Türkmenistan Halk Maslahatı Başkanı Gurbangulı Berdimuhamedov, "Atalarımızın bin yıllar boyunca biriktirdiği kültürel mirasımızın kapsamlı bir şekilde incelenmesi konusunda yürütülen çalışmalar çok önemlidir. Doğu'nun dünyaca ünlü şairi, Türkmen klasik edebiyatının kurucusu Mahtumkulu'nun eserleri ilgili kültürel mirasın incisidir." diye belirtmektedir.

Bildiğiniz gibi Türkmenistan, 2024 yılında Mahtumkulu Firaki'nin 300. yıldönümünü uluslararası düzeyde kutlamakta ve bugüne özel düzenlenen etkinlikler yaygınlaşmaktadır. Türkmenistan'da 2024 yılı "İlim Ferasetin Ummanı Mahtumkulu Firaki" yılı olarak ilan edilmiştir.

Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı TÜRKSOY'un Kültür Bakanları Daimî Kurulunun Kasım 2022'de Bursa'da düzenledikleri 39. Toplantısında Kurul, 2024 yılını "Türk Dünyasının Büyük Şairi ve Düşünürü Mahtumkulu Firaki Yılı" olarak adlandırdı ve Anev şehri 2024 yılında "Türk Dünyasının Kültür Başkentisi" olarak ilan edildi.

Mahtumkulu Firaki'nin el yazmaları koleksiyonunun UNESCO'nun Yürütme Kurulunca 24 Mayıs 2024 tarihinde düzenlenen 216. oturumda UNESCO'nun "Dünya Gerçeği Programı"nın uluslararası listesine ve Mahtumkulu Firaki'nin 300. yıldönümünün UNESCO'nun 2024-2025 yıllarında ortak kutlanacak önemli tarihler listesine eklenmesi, 19 Şubat 2024 tarihinde Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Şafkat Mirziyoyev, "Büyük Türkmen şairi ve düşünürü Mahtumkulu Firaki'nin doğumunun 300. yıldönümünün kapsamlı bir şekilde

de kutlanması hakkında" karar imzalaması, ünlü düşünürün eserlerine dünya halklarının ne kadar değer verdiğinin büyük bir örneğidir.

Mahtumkulu Firaki'nin hümanizm teorisi, halkın devleti ve bağımsızlığı nesillerin mutlu geleceği ile yakından ilgilidir. Bilge şairin edebî mirasının dünya çapında incelenmesi ve tanıtılması amacıyla 2024 yılında uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde üst düzeyde uluslararası etkinliklerin gerçekleştirilmesine yönelik hazırlıklar, filozofun edebî mirasının dünya çapında incelenmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik yürütülen çalışmaların en büyük kanıtıdır.

Eserleri insani değerlerin en üst seviyesinde kabul edilen büyük düşünür Mahtumkulu Firaki'nin irfan dolu bilimsel-felsefi ve edebî-sanatsal mirasının öğrenilmesinin uluslararası düzeye ulaşması dikkat çekicidir. Çünkü bir düşünürün eserleri, tüm uygarlığın sağduyu ve düşünce-akıl temelinde yer alan değerli bir hazinedir.

Mahtumkulu'nun farklı ulusların dillerine çevrilen şiirleri, dünyanın her köşesinde yaşayan insanların kalplerinde silinmez bir iz bırakmaktadır. Rusya Federasyonu, Türkiye, İran, Özbekistan, Ukrayna ve diğer ülkelerde Türkmenlerin büyük klasik şairi onuruna anıtlar dikilmiştir.

Türkmen halkının Millî Lideri Gurbangulı Berdimuhamedov şunları vurgulamaktadır: "Mahtumkulu Firaki, insani görüşleri ile her zaman tüm insanlara mükemmelliğin, sevginin, evrensel uyumun doğru yolunu göstermektedir. Büyük şairin entelektüel gemisine atlayıp düşünce okyanusuna yelken açtığınızda Mahtumkulu Firaki'nin büyük bir insan olduğunu fark ediyorsunuz. Türkmen halkının yüce ve geleceğe olan derin inanç dolu güçlü ruhunun, sarsılmaz vatanseverliğinin ve barışseverliğinin savunucusu olan hümanist şair Mahtumkulu, eserlerinde ebedi insani değerleri dile getirmekle bunların ebedi anlamını edebiyatın altın sayfalarında miras bırakmıştır. Mahtumkulu Firaki'nin şiirleri, insanın dünyadaki güzelliğe, ahenge, iyiliğe ve mutluluğa, barışa olan arzusu nu yansıtmaktadır. Tüm bunlar, günümüzde Türkmenistan'ın barışçıl ve yardımsever dış politikasına ve dostane uluslararası ilişkilerine yansımaktadır.

Dünya bilim insanları Mahtumkulu'nun eserlerini Cemşid kadehine benzetmişlerdir. Bunun temel kanıtı, Mahtumkulu'nun şiir hazinesidir. Mahtumkulu'nun eserlerinin değeri onun ulusallığı ve insani değerlerin daha ileri düzeye çıkarılmış olmasıyla alakalıdır. Onun eserlerini bir hatıyla kıyaslayarak açıklamaya çalışırsak Mahtumkulu'nun eserleri onun farklı desenli nakışları bağımsız vatan, halk teması ise özüdür.

Türkmen halkının devlet kurma bilgeliği, asırlık geleneklerinden oluşan millî tecrübesi, diğer bir ifadeyle halkın insanlığı ve ahlakının çoğulcu felsefesi temelinde aktif olarak uygulanan "daimi tarafsızlık politikası" günümüzde dünyaca geniş destek bulmaktadır. Türkmen halkının Millî Lideri Gurbangulı Berdimuhamedov, "Tarafsız Türkmenistan için barış ve güvenlik temelinde uluslararası ilişkilerde istikrar, güven ve açıklığın sağlanması dış politikanın en yüksek önceliğidir." diye vurgulamaktadır.

İnsanları tek bir devlette birleştirme fikri Mahtumkulu'nun birçok şiirinde açıkça ifade edilmektedir. Şairin "Beşimiz" adlı şiirini okuduğunuzda onun Türkmen boylarını birleştirme yönündeki vatansever fikirlerinin sosyo-politik anlamını açıkça anlayabilirsiniz:

Türkmenler bağlarsa bir yere bel,
Kurutur çeşmeyi, Deryayı – Nili.
Teke, Yomut, Göklen, Yazır, Alili...
Bir Devlete hizmet etsek hepimiz.

Bu satırları ancak ülkesini içtenlikle seven, gururlu, halkının gücüne inanan, bayrağını yüksekte tutan bir şair yazabilir. O dönemde dağınık kabileleri birleştirerek tek bir Türkmen devleti kurmayı düşünen kişi, tüm yönüyle çok büyük bir zattır. Tarih bize bunu gösteriyor.

Türkmenistan'ın Saygıdeğer Devlet Başkanı Serdar Berdimuhamedov'un vurguladığı gibi: "Kültürel varlıklar, millî ilkeler insanları bir araya getiren değerlerdir. Bu bakış açısıyla Türkmen halkı da barışı, dostluğu ve birliği teşvik eden millî ilkelerini oluşturmuştur. Güçlü bir ülke inşa etme konusundaki felsefi düşünceler, hayırseverlik, edep, saygı, cömertlik, misafirperverlik, birlik, hümanist görüşler, şiirsel öğütler milletimizin temel ilkeleridir."

Bilindiği gibi Türkmen halkının bilgeliğinden, çok eski zamanlara dayanan geleneklerinden, başka bir deyişle halkın hümanizm ve asırlardır devam edegelen ahlak felsefesinden kaynaklanan ilkeler, Türkmenistan'ın iç ve dış politikasının temeli-

ni oluşturmaktadır. Türkmenistan'ın Saygıdeğer Devlet Başkanı Serdar Berdimuhamedov'un önderliğinde Türkmenistan, uluslararası ilişkilerde sağlam ve belirli bir amaca yönelik dış politika çalışmalarını başarıyla yürütmektedir. Bu bağlamda,

ulusal kalkınma programlarının başarılı bir şekilde uygulanması, karşılıklı menfaate dayalı iş birliğinin hayatın tüm alanlarında genişletilmesi için uygun dış politik koşullar oluşturulmaktadır. Bunlar, Türkmenistan Devlet Başkanı'nın ileri sürdüğü ve günümüzün önemli sorunlarının çözümü, dünyada karşılıklı anlayış ve güvenin sağlanması ve desteklenmesi, küresel kalkınmanın gerçekleştirilmesi adına yapılan büyük girişimlerdir. Bu önemli girişimlerin hayata geçirilmesi Türkmenistan dış politikasının temel hedefleri olarak tanımlanmaktadır.

Türkmenistan, "daimî tarafsızlık" statüsüne dayanarak dünya ülkeleri ve uluslararası kuruluşlarla yakın ilişkilerini sürekli olarak geliştirmekte ve yeryüzünde barışın sağlanması için çabalar sarf etmektedir. Bu özel hukuk statüsüne sahip olan Türkmenistan, Tarafsızlığın, uluslararası hukukun, diplomasinin, barışçıl diyalogun ve önleyici diplomasinin uygulanmasında etkili bir araç olabileceğini pratikte uygulayarak kanıtlamıştır. Son yıllarda Türkmenistan, BM Genel Kurulunun, sürdürülebilir kalkınmanın her boyutta güçlendirilmesi çağrısında bulunan bir dizi karara öncülük etmiştir ve ortak yazarı olmuştur. Burada farklı yıllarda alınan önemli kararlardan da bahsetmek yerinde olacaktır. Özellikle Türkmenistan'ın günümüzde güvenliği, bütünlüğü ve bölünmezliği anlayışının geliştirilmesinin önemi; tüm uluslararası sorunların çözümünde siyasi-diplomatik araçların kullanılmasına ilişkin Bildirge'nin geliştirilmesi; Orta Asya'da barışı teşvik etmek amacıyla Kalıcı Bir Barış ve İş Birliği Forumu kurulması; Afganistan'daki durumun barışçıl, siyasi yollarla istikrara kavuşmasını ve bu komşu ülkenin sosyo-ekonomik gelişiminin desteklenmesi; dünyada enerji güvenliğinin sağlanması; modern ve güvenli bir uluslararası taşımacılık altyapısının oluşturulmasına ilişkin konuların tartışılması; BM Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi'nin bir parçası olan ülkelerin üst düzey bir toplantısının düzenlenmesi; Orta Asya ve Hazar Bölgesi'nde İklim Değişikliği Teknolojileri Bölgesel Merkezi'nin oluşturulması gibi önemli bölgesel ve küresel konulardaki değerli girişimlerinin önemi giderek artmaktadır. Bu ve diğer dış politika girişimleri, bugün tüm insanlığın karşı karşıya olduğu önemli sorunların çözümüne giderek daha fazla katkı sağlamaktadır. Bu nedenle Türkmenistan'ın girişim ve önerileri dünya kamuoyunda geniş çapta destek bulmaktadır. Böylece, Türkmen halkının kaderini öngören Mahtumkulu Firaki'nin bağımsız ve istikrarlı bir devlet, hümanizm, adalet, barış ve hoşgörü hayalleri, bugün bağımsız ve daimî tarafsız Türkmenistan'ın devlet politikasının temellerini oluşturmuştur.

Türkmen halkının Millî Lideri, Türkmenistan Halk Maslahatı Başkanı Gurbangülü Berdimuhamedov, Aşkabat'ın güney kesimindeki Köpetdağ'ın eteklerindeki güzel bir köşede oluşturulan ve görkemli bir törenle açılması beklenen Mahtumkulu Firaki'nin Kültürel Park Kompleksi ve bu kompleks çevresine dikilecek yabancı klasik şair ve düşünürlerinin anıtları, Mahtumkulu Firaki'nin büyük anlam taşıyan şiirlerinde yer alan ulusların dostane, iyi komşuluk ilişkilerinin açık bir ifadesidir.

Tüm vatandaşlarımız tarafından büyük bir coşkuyla karşılanan ve yurt dışında olumlu tepkiler alan Türkmen halkının Millî Lideri, Türkmenistan Halk Maslahatı Başkanı Gurbangülü Berdimuhamedov'un şaire atfen yazdığı "İlim Ferasetin Ummanı, Mahtumkulu Firaki" şiiri, ünlü şairin anısına adeta sözlerle dikilmiş bir heykeldir.

Bilindiği gibi Türkmenistan'ın Saygıdeğer Devlet Başkanı Serdar Berdimuhamedov, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 78. Oturumunda yaptığı tarihi konuşmasında, Mahtumkulu'nun "İnsanoğlu" şiirinden "Gece gündüz hep düşünür durur,/ İnsanoğlu amaçlarsa bir şeyi" diye geçen anlamlı satırlarını okudu ve bunların barış, adalet, kalkınma hedeflerine yönelik çalışmalarda net bir prensip olmasını diledi.

Böylece Türkmenistan'ın Saygıdeğer Devlet Başkanı Serdar Berdimuhamedov ve Türkmen halkının Millî Lideri, Türkmenistan Halk Maslahatı Başkanı Gurbangülü Berdimuhamedov'un bize armağan etmiş olduğu bu mutlu hayat, tam da Mahtumkulu Firaki'nin hayalini kurduğu bir hayattır. Mahtumkulu Firaki'nin doğumunun 300. yıldönümüne özel olarak düzenlenen törenler, Türkmen halkının büyük sanatçısı ve söz ustası Mahtumkulu'nun edebî mirasına olan büyük saygı ve sevginin göstergesidir.

2024

ANMA YILI
MAHTUMKULU
FİRAKİ

2024

TÜRK DÜNYASI
KÜLTÜR BAŞKENTİ
ANEV

TURKSOY

Ferit Recai Ertuğrul Caddesi No. 8 Oran 06450, ANKARA / TÜRKİYE
Telefon: +90 312 491 01 00 (pbx) • Faks: +90 312 491 01 11
turksoy@turksoy.org • www.turksoy.org.tr